

Sygn. akt III AUa 707/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 listopada 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie - Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Beata Górską
Sędziowie:	SSA Jolanta Hawryszko (spr.) SSO del. Gabriela Horodnicka - Stelmaszczuk
Protokolant:	St. sekr. sąd. Edyta Rakowska

po rozpoznaniu w dniu 10 listopada 2016 r. w Szczecinie

sprawy R. Z.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w K.

o emeryturę pomostową

na skutek apelacji ubezpieczonego

od wyroku Sądu Okręgowego w Koszalinie IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 16 lipca 2014 r. sygn. akt IV U 446/14

- zmienia zaskarżony wyrok i poprzedzającą go decyzję i przyznaje ubezpieczonemu R. Z. prawo do emerytury pomostowej od lutego 2014r.,
- zasądza od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w K. na rzecz ubezpieczonego kwotę 360 zł (trzysta sześćdziesiąt złotych) tytułem zwrotu kosztów procesu.

SSO del. Gabriela Horodnicka- SSA Beata Górską SSA Jolanta Hawryszko

Stelmaszczuk

Sygn. akt III AUa 707/16

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w K. decyzją z 13.03.2014 odmówił R. Z. prawa do emerytury pomostowej, bowiem nie wykazał, że po 31.12.2008 wykonywał pracę w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze oraz że posiada co najmniej 10 letni okres pracy w warunkach szczególnych.

Ubezpieczony w odwołaniu wniósł o zmianę decyzji i przyznanie prawa do emerytury oraz zaliczenie do stażu pracy w warunkach szczególnych jako rybak morski okresów: 1.06.1982/13.11.1988, 1.01.1989/19.02.1995, 21.11.1995/29.02.1996, 21.12.1996/8.03.1998. Podniósł, że z uwagi na likwidację pracodawcy nie może przedłożyć prawidłowo wypełnionego świadectwa wykonywania pracy w warunkach szczególnych.

Organ rentowy w odpowiedzi na odwołanie wniósł o oddalenie, podtrzymał argumentację zawartą w zaskarżonej decyzji. Podkreślił, że prace przynależne stanowiskom zajmowanym w spornych okresach (prócz starszego rybaka pokładowego i starszego marynarza) nie mogą być uznane za prace wykonywane w szczególnych warunkach na stanowisku rybaka morskiego, lecz jako prace na statkach żeglugi morskiej, które uprawniają do nabycia emerytury pomostowej dopiero w wieku 60 lat, zaś ubezpieczony ur. (...) tego wieku nie osiągnął.

Sąd Okręgowy w Koszalinie IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 16.07.2014 oddalił odwołanie ubezpieczonego.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że R. Z., ur. (...) ukończył Wyższą Szkołę (...) w S. na Wydziale (...) (specjalność połowy morskie, transport morski) 27.04.1982, uzyskując tytuł magistra inżyniera nawigatora morskiego. Pracował w Przedsiębiorstwie (...) w S. na stanowiskach: starszego rybaka (marynarza) pokładowego (od 1.06.1982); asystenta pokładowego (od 1.03.1983); III oficera wachtowego (od 1.01.1985); II oficera wachtowego (od 20.10.1986); I oficera wachtowego (od 1.10.1987); I oficera pokładowego (od 11.07.1989).

R. Z. pracował na statku (trawlerze), który służył jako baza rybacka dla mniejszych statków połowowych. Do bazy podpływały mniejsze kutry dokonujące połowu bezpośrednio, z których ryba była przeładowywana na statek ubezpieczonego. Załoga trawlera miała obowiązek przetworzenia ryby (patroszenie i mrożenie) oraz dostarczenia jej do portu. W tym celu dokonywano ponownego przeładunku na mniejsze statki transportowe, które przewoziły sprawioną rybę na miejsce docelowe, bądź też, na koniec rejsu, statek ubezpieczonego przewoził bezpośrednio rybę do portu. Ponadto baza zaopatrywała mniejsze statki w prowiant, wodę i paliwo. Na stanowisku starszego rybaka (marynarza) pokładowego oraz asystenta pokładowego ubezpieczony wykonywał pracę rybaka morskiego. Od 1.01.1985 praca ubezpieczonego jako oficera przeładunkowego przede wszystkim polegała na nadzorze rybaków pokładowych i rybaków przeładunkowych, pracujących w ładowni. Dodatkowo do jego obowiązków należało przygotowanie dokumentacji, zadbanie o bezpieczeństwo statku, odpowiednie umieszczenie ryby, bezpieczne cumowanie statku i dopilnowanie przeładunku.

Ubezpieczony rozwiązał stosunek pracy za porozumieniem stron w dniu 29 lutego 1996. W trakcie zatrudnienia korzystał z urlopów bezpłatnych (14.11.1988/31.12.1988, 20.02.1995 /20.11.1995). Od 1.03.1996 ponownie zatrudnił się u tego samego pracodawcy, przy czym uzyskał urlop bezpłatny w celu podjęcia pracy w Spółce (...) S.A. w S., gdzie wykonywał obowiązki I oficera w okresie 1.03.1996/20.11.1996. Stosunek pracy uległ rozwiązaniu 3.04.2001 z przyczyn leżących po stronie pracodawcy. W trakcie korzystania z urlopu bezpłatnego od 9.03.1998 oraz po ustaniu zatrudnienia w firmie (...), ubezpieczony wykonywał pracę kapitana statku na rzecz podmiotów zagranicznych i w okresie 21.01.1999/31.01.2014 dobrowolnie opłacał składki na ubezpieczenie społeczne. Ubezpieczony ukończył 55 lat a jego łączny staż ubezpieczeniowy wynosi 34 lata, 11 miesięcy i 2 dni. Nie pozostaje w zatrudnieniu.

Wskazując na art. 4, art. 8 i art. 49 ustawy z 19.12.2008 o emeryturach pomostowych w zw. z pkt 22 załącznika nr 1 do tej ustawy (Dz.U. z 2008r., Nr 237, poz. 1656 z późn.zm.), sąd okręgowy uznał odwołanie ubezpieczonego za nieuzasadnione. Podkreślił, że w sprawie zachodziła potrzeba dokonania oceny okresu pracy 1.06.1982/3.04.2001 w kontekście wymogu wykonywania pracy rybaka morskiego. Sąd pierwszej instancji uznał, że ubezpieczony tylko początkowo wykonywał pracę rybaka morskiego, tj. w okresie pracy na stanowisku starszego rybaka pokładowego, starszego marynarza, asystenta pokładowego. W późniejszym natomiast okresie pracy, na stanowiskach III oficera wachtowego, II oficera wachtowego, I oficera wachtowego i starszego oficera nie spełnił warunku wykonywania pracy rybaka morskiego, mimo pracy na statku, a więc nie spełnił przewidzianego dla ubezpieczonego mającego ukończone 55 lat, wymogu z art. 49 ustawy pomostowej, posiadania 10-letniego okresu pracy w szczególnych warunkach na stanowisku rybaka morskiego. Sąd okręgowy wskazał, że przedłożone świadectwa wykonywania

pracy w szczególnych warunkach w firmie (...) S.A. w S. przez okres 1.06.1982/13.11.1988, 1.01.1989/19.02.1995, 21.11.1995/29.02.1996r. oraz 1.03.1996 /8.03.1998 nie przesądzały, że ubezpieczony wykonywał pracę w warunkach szczególnych. Jednocześnie zaznaczył, że przywołany w świadectwie wykaz B dziale IV poz. 4 pkt 3 stanowiący załącznik do zarządzenia nr 24 Ministra - Kierownika Urzędu Gospodarki Morskiej z dnia 15 sierpnia 1983 roku w sprawie prac wykonywanych w warunkach szczególnych w zakładach pracy resortu gospodarki morskiej, nie był wiążący, gdyż wykazy resortowe mają jedynie charakter informacyjny, techniczno - porządkujący, uściślający i mogą w sferze dowodowej stanowić podstawę domniemania faktycznego. Sąd okręgowy zważył, że od 1985 R. Z. pracował jako oficer rybołówstwa, co oznaczało pełnienie wyższych stanowisk w hierarchii obowiązującej na statkach morskich. Bezpośredni związek z połowem i przetwarzaniem ryb ubezpieczony miał więc jedynie do 1985 roku, kiedy to pełnił funkcję rybaka i asystenta pokładowego, a po tej dacie, do zakresu jego obowiązków jako oficera należał przede wszystkim nadzór nad załogą, tj. rybakami pokładowymi i rybakami przeładunkowymi, pracującymi w ładowni. Ponadto był odpowiedzialny za przygotowanie dokumentacji, dbałość o bezpieczeństwo statku, odpowiednie umieszczenie ryby, bezpieczne cumowanie statku i dopilnowanie przeładunku. Jego obowiązki koncentrowały się zatem na właściwej organizacji pracy statku oraz na zapewnieniu bezpieczeństwa pracy podległym mu marynarzom. Sąd okręgowy wskazał, że rybak morski to osoba dokonująca połowów ryb w akwenach morskich oraz zajmująca się ich wstępną obróbką. Istnieją przy tym różnice między pracą rybaka na kutrach rybackich, a pracą na dużych trawlerach. W przypadku kutra połowianiem i przetwarzaniem ryb zajmuje się cała załoga, bez względu na nazwę stanowiska. Zatem cała załoga kutra, to rybacy w rozumieniu ustawy o emeryturach pomostowych. Zdaniem Sądu Okręgowego, odmiennie przedstawia się zakres obowiązków zawodowych na dużych statkach przetwórczych, gdyż w tym przypadku rozdział zadań pomiędzy rybakami a oficerami jest wyraźny. Rybacy pokładowi i przeładunkowi pracują w ładowniach i zajmują się bezpośrednio przeładunkiem i przetworzeniem ryb, zaś obowiązkiem oficerów jest nadzór nad ich pracą i zapewnienie bezpieczeństwa statku. Jest zatem istotna różnica w zakresie prac poszczególnych grup składających się na załogę takiego statku, a więc należy inaczej je traktować. Zdaniem sądu okręgowego R. Z. należał do drugiej części załogi trawlera i jako oficer przede wszystkim wykonywał pracę umysłową, logistyczną, w toku której ponosił odpowiedzialność za prawidłowe planowanie, realizowanie oraz kontrolowanie sprawnej i efektywnej pracy podwładnych marynarzy i mniejszych jednostek pływających. Sąd Okręgowy miał przy tym na uwadze, że przepisy różnicują zawód rybaka w zależności od rodzaju wykonywanych czynności. Podkreślił, że w rozporządzeniu Rady Ministrów dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze praca rybaków kwalifikowana jako praca w warunkach szczególnych występuje w Dziale VIII Wykazu A poz. 9 oraz w dziale IV (prace różne) wykazu B pod pozycją 4. W pierwszym przypadku zawód rybaka umieszczony został w dziale transport co oznacza, że obejmuje tych rybaków, którzy zajmują się transportem ryb, natomiast drugi przypadek dotyczy pozostałych rybaków. Konsekwencją dwukrotnego odniesienia się do zawodu rybaka są różne wymagania i przesłanki, które należy spełnić aby uzyskać prawo do emerytury z tytułu pracy w warunkach szczególnych. Od rybaków transportowych wymagane jest ukończenie 60 roku życia oraz 15 lat stażu w warunkach szczególnych, zaś pozostali rybacy winni wykazać jedynie 10 letnią pracę w warunkach szczególnych oraz ukończenie 55 lat. Ustawa o emeryturach pomostowych takiego rozróżnienia nie wprowadza, ale jedynie wykonywanie czynności przynależnych zawodowi rybaka morskiego wypełnia przesłankę uznania pracy za wykonywaną w warunkach szczególnych, ponieważ praca rybaków morskich wiąże się nie tylko z ogólnym czynnikiem ryzyka, o którym mowa w art. 3 ust. 1 i 2 ustawy o emeryturach pomostowych, tj. praca na wodzie, ale dodatkowo jest to ciężka praca fizyczna, o której mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o emeryturach pomostowych, powodująca w ciągu zmiany roboczej efektywny wydatek energetyczny, wymagająca przy tym szczególnej odpowiedzialności oraz szczególnej sprawności psychofizycznej. Sąd okręgowy uznał zatem, że praca ubezpieczonego na stanowisku oficera nie wypełniała definicji zawodu rybaka morskiego, bowiem nie wiązała się bezpośrednio z połowianiem i przetwarzaniem ryb, a sam fakt pracy na statkach rybackich nie uzasadnia uznania, że faktycznie ubezpieczony był rybakim morskim. Sąd okręgowy zważył, że ubezpieczony ubiegając się o świadczenie, nie wykazał aby wykonywał przez okres co najmniej 10 lat pracę na stanowisku rybaka morskiego, wykazaną w załącznikach do ustawy o emeryturach pomostowych.

Apelację od wyroku wywiódł ubezpieczony, zarzucając sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego polegającą na przyjęciu, że nie spełnił jednego z warunków niezbędnych do ustalenia

prawa do emerytury pomostowej, tj. wykonywania czynności rybaka morskiego, mimo że orzecznictwo sądów apelacyjnych przyjmuje, iż wykonywanie funkcji o charakterze nadzoru oraz oficerskich ma charakter pracy rybaka morskiego. Wniósł o zmianę wyroku i przyznanie mu prawa do emerytury.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z 12 maja 2015 r. oddalił apelację ubezpieczonego.

Sąd Najwyższy, wskutek rozpoznania skargi kasacyjnej ubezpieczonego wyrokiem z 27 stycznia 2016 r. uchylił wskazany wyrok i przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu III Wydziałowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, pozostawiając temu sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

Sąd apelacyjny rozważył sprawę i uznał, że apelacja była zasadna

Po ponownym rozpoznaniu sprawy sąd apelacyjny, kierując się wytycznymi Sądu Najwyższego uznał apelację R. Z. za uzasadnioną. W szczególności należało uznać, że ubezpieczony zajmując w spornych okresach stanowisko oficera wachtowego (pokładowego) na statku rybackim wykonywał pracę rybaka morskiego, wymienioną pod pkt 22 załącznika nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych.

Sąd Najwyższy, w tej kwestii dokonał wykładni art. 8 ustawy o emeryturach pomostowych w związku z pkt 22 załącznika nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych odwołując się do uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 17 września 2015 r., III UZP 7/15 (OSNP 2016 nr 6, poz. 73). W uchwale wyrażono pogląd, że wszystkim członkom załogi statku rybackiego wykonującym prace w służbie pokładowej przysługuje prawo do emerytury pomostowej na podstawie art. 8 ustawy o emeryturach pomostowych. Sąd Najwyższy definiując pojęcie prawne rybak morski wskazał, że nieuprawnione jest odwoływanie się do wykładni językowej, w tym do potocznego, językowego znaczenia terminu rybak morski, ani do definicji zamieszczonej w art. 3 pkt 3 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o pracy na morskich statkach handlowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2014 r., poz. 430 ze zm.), oraz do definicji rybaka morskiego zawartej w art. 3 lit. b rozporządzenia Rady /WE/ nr (...) z dnia 27 lipca 2006 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rybackiego. Ograniczenie się do wykładni językowej doprowadziłoby do nieuzasadnionego rozszerzenia dotychczasowych uprawnień ubezpieczonych, wbrew założeniom reformy systemu ubezpieczeń społecznych, której celem było zawężenie grona uprawnionych do emerytur z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Sąd Najwyższy zauważył, kierując się wykładnią historyczną, że prawodawca konsekwentnie rozróżnia prace członków załogi statku rybackiego na prace w służbie pokładowej oraz prace w służbie mechanicznej, a kwalifikacje zawodowe do wykonywania pracy rybaka morskiego powiązane są wyłącznie ze stanowiskami w służbie pokładowej. Tylko bowiem osoby, których podstawowym zadaniem jest służba pokładowa narażone są stale na niesprzyjające, często ekstremalne warunki pogodowe, działanie morskiej wody oraz wysiłek fizyczny związany z pełnionymi czynnościami.

W kontekście powyższego, sąd apelacyjny stwierdził, że stanowisko zajmowane przez R. Z. – oficer wachtowy (pokładowy) zostało wymienione w wykazie B, dziale IV, poz. 4 pkt 4-6 zarządzenia nr 24 Ministra - Kierownika Urzędu Gospodarki Morskiej z 15.08.1983 r. w sprawie prac wykonywanych w szczególnych warunkach w zakładach resortu gospodarki morskiej (Dz.Urz. Urzędu Gospodarki Morskiej Nr 3, poz. 26), a także w obowiązującym aktualnie § 56 rozporządzenia Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z 7.08.2013 r. w sprawie wyszkolenia i kwalifikacji członków załóg statków morskich (Dz.U. z 2013 r., poz. 937 ze zm.) jako stanowisko w dziale pokładowym na statkach rybackich, obok stanowisk młodszego rybaka, rybaka, starszego rybaka, kierownika jednostki i kapitana, a także w poprzednio obowiązującym rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 4.02.2005 r. w sprawie wyszkolenia i kwalifikacji zawodowych marynarzy (Dz.U. Nr 47, poz. 445 ze zm.). Oznacza to, że w spornych okresach ubezpieczony będąc oficerem wachtowym (pokładowym) świadczył pracę rybaka morskiego w rozumieniu analizowanych przepisów, a więc pracę wymienioną w pkt 22 załącznika nr 1 ustawy o emeryturach pomostowych, uprawniającą do otrzymania świadczenia na podstawie art. 8 tej ustawy. Jednocześnie zsumowanie tych okresów wraz z okresami uznanymi przez organ rentowy, dało co najmniej 10 lat pracy na stanowisku rybaka morskiego (pkt 22 załącznika nr 1 do ustawy). Co do pozostałych przesłanek, sąd apelacyjny zaaprobował w tym przedmiocie ustalenia

sądu pierwszej instancji. Ubezpieczony osiągnął bowiem wiek 55 lat w dacie (...) oraz posiada wymagany co najmniej 25 letni staż pracy. Oznacza to, że spełnił łącznie wszystkie przesłanki wymagane do przyznania spornego świadczenia. Jednocześnie, skoro z wnioskiem do organu rentowego R. Z. wystąpił w lutym 2014 r., zgodnie z art. 129 ustawy o emeryturach i rentach z FUS od tego miesiąca przysługuje wypłata świadczenia.

Mając na względzie powyższą ocenę prawną, sąd apelacyjny na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok oraz poprzedzającą go decyzję i przyznał ubezpieczonemu prawo do emerytury począwszy od lutego 2014 r. O kosztach sąd apelacyjny rozstrzygnął zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik sprawy, wysokość należnych kosztów określając na podstawie § 2 w zw. z § 12 ust. 2 w zw. z § 13 ust. 1 pkt 2 i ust. 4 pkt 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz.U. z 2013 r. poz. 461).

SSA Jolanta Hawryszko SSA Beata Górńska SSO del. Gabriela Horodnicka-

Stelmaszczuk